

Vratislav Bušek

(1897-1978)

Brněnské působení profesora Vratislava Buška, který se narodil v Košířích (dnes součást Prahy) a ukončil svou životní pouť po třicetiletém exilu před dvaceti pěti lety v New Yorku, bylo jen epizodou, vyvolanou nepříznivými politickými okolnostmi, které ostatně rasantně zasáhly do osudů většiny právních historiků, romanistů a kanonistů působících v první polovině minulého století na brněnské fakultě. Jinak svůj profesní život spojil s Bratislavou, kde v letech 1924 – 1938 strávil významný – a až na tristní konec možná i nejšťastnější – úsek svého života.

Student gymnázia v Praze a Mladé Boleslavi Vratislav Bušek se pro právnickou profesi rozhodl v době první světové války, kdy zahájil studium na Právnické fakultě tehdejší pražské Karlo-Ferdinandovy univerzity. Studium ukončil už v nově vzniklém Československu v roce 1919. Krátce na to složil i doktorskou zkoušku (1920), čímž odstartoval svůj rychlý odborný a vědecký růst. Po absolvování fakulty sice nastoupil jako úředník v Kontrolním a kompenzačním úřadě v Praze, ale své první zaměstnání brzy opustil. Bylo zřejmé, že jej přitahuje akademická dráha a obor církevního práva. V roce 1920 si proto rozšiřoval své vědomosti dalším studiem v Římě a Paříži. Po návratu (1921) nastoupil jako smluvní konceptní úředník v církevním odboru Ministerstva školství a národní osvěty a zároveň požádal o udělení docentury na pražské Právnické fakultě. Po obhajobě habilitační práce (Církev, stát a jinověrci v Codexu iuris canonici), v níž se dotýkal i v té době velmi ožehavého vztahu československého státu a katolické církve, začal na fakultě působit jako soukromý docent církevního práva (1920 – 1924).

Už v době svého působení v Praze – v roce 1922 – začal Vratislav Bušek dojíždět na nově zřízenou právnickou fakultu jako suplent církevního práva a v roce 1924 tu s perspektivou akademické dráhy a rychlejšího a profesního růstu než v Praze, kde už dlouhá léta obor církevního práva představoval jeho učitel, zasloužilý a obecně respektovaný člen profesorského sboru Kamil Henner, zakotvil napevno. Jako mimořádný profesor (1924) na začínající fakultě cílevědomě rozvíjel svůj obor – svědomitě budoval seminář církevního práva, připravoval chybějící učební pomůcky a brzy si v osobě Ludovíta Knappeka vchoval odborně zdatného pomocníka a pokračovatele.

Ke budování svého oboru přistoupil mladý profesor neotřelým způsobem, když se nechal inspirovat zkušenostmi ze svých studijních pobytů a začal propojovat kanoistiku a romanistiku. Ve své publikační činnosti se proto nevěnoval jen aktuálním problémům vztahu státu a církve v Československu (například stati v Československé vlastivědě z roku 1931, *Modus vivendi* z roku 1928), a v jiných zemích (Francie, USA, jižní a střední Amerika) a kodifikaci církevního práva, ale velmi výrazně právně historické problematice, kterou při jeho přístupu nešlo od výkladů o platném právu oddělit (*Prameny poznání historie práva církevního* z roku 1924, *Církevní soudnictví ve věcech civilních v říši římské v I. - V. století po Kristu* z roku 1925, *Církev a stát ve starověku* z roku 1926, *Církev a stát ve středověku I.* z téhož roku a velmi ceněná *Die /kircherliche/ Gerichtsarbeit in Strafsachen in römischen Reiche bis Justinian* z roku 1935). V roce 1929 pro své studenty vydal *Učebnici dějin práva církevního*. Tím se ovšem jeho publikační aktivity ani zdaleka nevyčerpaly. Připomeneme jen, že se významnou měrou podílel na zpracování rozsáhlé sbírky předpisů státního církevního práva (*Československé církevní zákony. I., II.* Praha, 1931), do níž napsal rozsáhlý úvod, a že

se ve druhé polovině třicátých let, kdy zastával vysoké akademické funkce, intenzivně věnoval také otázce reformy právnického studia (*Reforma právnických studií* z roku 1935, *Jak studovati práva* z roku 1936, *Autonomie vysokých škol* z téhož roku, *Právnické studium ve světle statistiky* z roku 1937).

Profesní ctižádost Vratislava Buška, podložená neoddiskutovatelnou vědeckou způsobilostí a nezměrnou pracovitostí, našla naplnění, když jej – v jedenatřiceti letech – v roce 1929 prezident republiky jmenoval řádným profesorem, a když v Bratislavě dosáhl nejvyšších akademických poct – pracoval v Akademickém senátu univerzity, stal se děkanem právnické fakulty (1931 – 1932) a, jak bývalo dříve pravidlem, následně proděkanem, rektorem (1936 – 1937) a pak prorektorem. Tato ocenění mu byla dílčí náplastí na velké zklamání, které zřejmě prožil, když po smrti prof. K. Hennera (1928) nezískal přeci jen prestižnější místo na pražské fakultě. Toto zklamání a nepochybně též hlouběji založená tenze mezi Prahou a novými univerzitami (i velcí vědci mají malé lidské slabosti a i mezi ctihodnými institucemi existují často malicherné animozity) se promítly do urputnosti jeho dlouhé odborné polemiky s tehdejší pražským docentem církevního práva Josefem Turečkem (srov. například Slovo k Dr. Josefa Turečka „Úvaze o učebnici dějin církevního práva“. Bratislava, 1932).

Uznání se Vratislavu Buškovi dostalo nejen na akademické půdě, ale také od dalších institucí a širší odborné veřejnosti. V Bratislavě se stal členem Učenej spoločnosti Šafaríkovej. Jako expert Ministerstva zahraničí se zabýval otázkami souvisejícími s uzavřením Modi vivendi s Vatikánem. Již víme, že autorsky spolupracoval s redakcemi Slovníku veřejného práva československého a Československé vlastivědy.

Ještě hlubší otřes, než byl neúspěch snahy o pražskou profesuru, a první zásadní zlom v životě Vratislava Buška, po němž v rychlém sledu následovaly další, nastal v roce 1938, kdy musel na základě „dohody“ slovenských a ústředních orgánů spolu s většinou českých kolegů opustit své bratislavské působiště. Dostal jmenovací dekret na právnickou fakultu v Brně, kde působil až do zavření českých vysokých škol. V roce 1940 ještě stihl v brněnském Časopise pro právní a státní vědu publikovat stať *Raptus mulieris*. V následujícím roce jej ovšem zatkl gestapo a začátkem roku 1942 odvleklo do koncentračního tábora v Mauthausenu. Tam se po více jak třech letech strádání dočkal osvobození republiky.

Po válce Ministerstvo školství a osvěty přidělilo Vratislava Buška na pražskou Právnickou fakultu, proti čemuž se ovšem ohradil tamní profesorský sbor. Měl pro to reálný důvod v dobrém zabezpečení oboru církevního práva, ale v jeho postoji se zřejmě také ozývaly dozvuky půtek z předválečných let. Po delším sporu byl Vratislav Bušek nakonec v roce 1947 řádným profesorem Právnické fakulty Karlovy univerzity přeci jen jmenován, ovšem pro obor dějin církevního práva a římského práva (a v letech 1946 a 1947 v Praze vydal přepracovanou dvoudílnou *Učebnici dějin práva církevního*).

To se však již neodvratně blížil poslední velký zvrát profesionální kariéry profesora Buška, spojený s mocenskou změnou v únoru 1948. Jako aktivní člen národně socialistické strany nezůstal stranou pozornosti „očistných“ orgánů, takže hned začátkem března 1948 jej ministr školství a osvěty přeložil na dovolenou. Vratislav Bušek se krátce na to rozhodl pro radikální řez a odešel do zahraničí. Útočiště pro další léta našel především ve Spojených státech a působil mimo jiné i jako redaktor Svobodné Evropy. Jeho emigrace nezůstala bez odezvy – na podzim roku 1948 jej Státní soud v nepřítomnosti odsoudil k trestu smrti. Čerstvého padesátníka, erudovaného a pracovitého vědce a učitele, který už – přinejmenším profesionálně – z donucení promarnil válečná léta, a přesto se postupně stal profesorem na

všech třech tehdejších československých právnických fakultách, tak česká a slovenská právní věda i potencionální studenti a následovníci ztratili definitivně. Jeho rehabilitace na konci roku 1990 už byla příliš pozdní satisfakcí.

Prameny:

Archív MU v Brně

Almanach československých právníků, Praha, 1930, s. 54.

Československý bibliografický slovník, Praha: Encyklopedický institut ČSAV 1992.

KINDL, V.: *Vratislav Bušek*. In: *Antologie české právní vědy*: Praha, 1993, s. 97 – 100.

KINDL, V.: *Vratislav Bušek*. In: *Antologie československé právní vědy v meziválečném období (1918 – 1938)*, Praha: Linde 2009, s. 656 – 660.

MLYNÁRIK, J.: *Čeští profesori na Slovensku*. I., Praha 1994.

NĚMEC, M.: *Vratislav Bušek (1897 – 1978)*. In: *Právnicki na Univerzite Komenského v Bratislave. 75 rokov činnosti Právnickej fakulty UK /1921 – 1996/*. Bratislava, 1996.

VOJÁČEK, L.: *Pozoruhodná životní cesta prof. JUDr. Vratislava Buška (1897 – 1978)*. (*Vzpomínka k 25. výročí úmrtí bývalého rektora Univerzity Komenského*), *Právní obzor*, 56, 2004, č. 2, s. 229 – 231.

www.uniba.sk